

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra evropských studií

Bakalářská práce

2023

Kristýna Goluchová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Mezinárodních studií

**Přístup španělské levice a pravice k vyrovnávání se s diktaturou
pomocí paměťových zákonů na příkladu zákona o ukradených
dětech**

Bakalářská práce

Autorka práce: Kristýna Goluchová

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: Mgr. Eliška Tomalová, Ph.D.

Rok: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

Praha, 3. 5. 2023

Kristýna Goluchová

Abstrakt

Práce spadá do vědeckého oboru týkajícího se kolektivní paměti a paměťových zákonů. Zabývá se způsobem, jakým je kolektivní paměť využívána španělskými politickými stranami během procesu vyrovnání se s dědictvím diktatury a přechodem k demokracii, především pak tím, jak se tento způsob liší mezi pravicovými a levicovými stranami. Tyto přístupy jsou demonstrovány na hlavních paměťových zákonech, které byly ve Španělském království přijaty, tedy amnestijní zákon z roku 1977, zákon o historické paměti z roku 2007 a zákon o demokratické paměti z roku 2022. Práce obsahuje také případovou studii, ve které je zanalyzována parlamentní debata k návrhu na přijetí paměťového zákona o ukradených dětech, ve které se k návrhu vyslovili zástupci pravicových a levicových španělských stran.

Klíčová slova

Kolektivní paměť, paměťové zákony, přechodová spravedlnost, levicové a pravicové strany, ukradené děti

Abstract

The thesis falls within the scientific field of collective memory and memory laws. It examines the way in which collective memory is used by Spanish political parties during the process of coming to terms with the legacy of dictatorship and the transition to democracy, and in particular how this differs between right-wing and left-wing parties. These approaches are demonstrated through the main memory laws that have been adopted in the Kingdom of Spain, namely the Amnesty Law of 1977, the Historical Memory Law of 2007 and the Democratic Memory Law of 2022. The thesis also includes a case study in which the parliamentary debate on the proposal to adopt a memory law on stolen children is analysed, in which representatives of the right-wing and left-wing Spanish parties expressed their views on the proposal.

Key words

Collective memory, memory laws, transitional justice, the "left" and the "right", stolen children

Title

The approach of the Spanish left and right to dealing with dictatorship through memory laws, using the example of the Law on Stolen Children.

Bibliografický záznam

GOLUCHOVÁ, Kristýna. *Přístup španělské levice a pravice k vyrovnávání se s diktaturou pomocí paměťových zákonů na příkladu zákona o ukradených dětech*. Praha, 2023. 44s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra evropských studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Eliška Tomalová, Ph.D.

Rozsah práce: 57 869 znaků

Obsah

1. Úvod	2
2. Kolektivní paměť	3
2.1. Koncepce kolektivní paměti	3
2.2. Aktéři kolektivní paměti	5
2.3. Přechodová spravedlnost a paměťové zákony	7
3. Paměťové zákony ve Španělském království	9
3.1. Zákon o amnestii z roku 1977	9
3.2. Volební období 2004-2008	12
3.3. Zákon o historické paměti z roku 2007	14
3.4. Zákon o demokratické paměti z roku 2022	16
4. Případová studie: Ukradené děti Španělska	19
4.1. Historické zázemí události	20
4.1.1. Žurnalistický skandál	20
4.1.2. Vnější vlivy (EU a OSN)	21
4.2. Zákon o ukradených dětech z roku 2018/2020	22
4.3. Současná politická scéna Španělského království	25
4.5. Struktura parlamentní debaty ze dne 23. června 2020	27
4.6. Analýza parlamentní debaty ze dne 23. června 2020	28
4.7. Závěrečné poznámky	34
5. Závěr	35
Bibliografie:	37

1. Úvod

Tato bakalářská práce je případovou studií o rozdílných způsobech formování kolektivní paměti levicovými a pravicovými stranami ve Španělsku, demonstrováných na parlamentní debatě o návrhu přijetí zákona o ukradených dětech (2020). Přibližně okolo roku 2011 se španělskými médii začaly hromadně šířit zprávy o tom, že za vlády Francisca Franka docházelo k systematickým krádežím dětí, které byly odebrány z rodin odporujících frankistickému režimu a byly umístěny do rodin „vhodnějších“. Tyto zprávy popisovaly stejný *modus operandi*, při kterém bylo matce dítěte oznámeno, že dítě zemřelo při porodu a že se nemocnice postará o všechny náležitosti spojené s pohřbením ostatků. Tyto děti pak měly být často za nemalý finanční obnos prodány „adoptivním“ rodičům. Toto téma, a téma vyrovnání se s dědictvím diktatury obecně, je ve Španělském království stále velmi aktuální, což je patrné zejména díky nové paměťové legislativě přijímané od roku 2018 (zákon o ukradených dětech a zákon o demokratické paměti) a díky živé a kontroverzní politické debatě, která tyto zákony obklopuje.

O kolektivní paměti, politice paměti a paměťových zákonech vyšlo od 70. let 20. století, kdy toto téma nabralo na popularitě, již bezpočet publikací. Ty zkoumají, kdo a jak kolektivní paměť utváří, jak je používána, zda se může stát mocenským nástrojem a jak ovlivňuje způsob, jakým společnost (nebo určité společenské skupiny) nahlíží na historii. Kolektivní paměť je hojně využívána v politické sféře v kontextu vyrovnávání se s dědictvím diktatury a přechodu k demokracii, jakožto nástroj přechodové spravedlnosti. V této práci je zkoumána legislativní oblast paměťové politiky, používající k formování kolektivní paměti paměťové zákony. Nejprve budou v této práci popsány obecné koncepce kolektivní paměti a přechodové spravedlnosti, za použití publikací předních představitelů této oblasti, včetně zakladatele pojmu kolektivní spravedlnosti, sociologa Maurice Halbwache a akademiky, kterou jeho práci analyzovali. Pro tuto část práce je

stěžejní svazek *Collective Memory Reader*, ve kterém editoři Jeffrey K. Olick, Vered Vinitzky-Seroussi a Daniel Levy předkládají čtenáři hlavní myšlenky či kapitoly z děl klasiků, jako jsou Halbwasch, Marc Bloch či Charles Blondel, ale také moderní autory jako *Popular Memory Group*, z díla *Popular Memory: Theory, Politics, Method* nebo Peter Burke a jeho kapitolu s názvem *History as Social Memory*.

Jádrem této práce je otázka, jakým způsobem se liší přístup španělských levicových a pravicových stran při projednávání paměťových zákonů, jakým způsobem tyto strany argumentují a případně ovlivňují kolektivní paměť španělských občanů. Následně se již zaměřím na konkrétní opatření přijatá ve Španělském království. Do této vědecké oblasti velmi přispěla svými publikacemi zejména politoložka Paloma Aguilar, jejímž hlavním zaměřením je právě problematika přechodu Španělska k demokracii a jeho vyrovnání se s dědictvím diktatury. V této části práce byly využity také konkrétní paměťové zákony, které byly ve Španělsku přijaty, tj. amnestijní zákon (1977), zákon o historické paměti (2007) a zákon o demokratické paměti (2022).

Pro případovou studii samotnou je jakožto primární pramen používán doslovný zápis z parlamentní debaty konané 23. 6. 2020 (*DS. Congreso de los Diputados, Pleno y Dip. Perm., núm. 31, de 23/06/2020*), dostupný veřejně na webových stránkách španělské poslanecké sněmovny, z něhož jsou vybrány proslovy několika poslanců, kteří ideologicky patří k nejzazším extrémům španělského politického spektra.

2. Kolektivní paměť

2.1. Koncepce kolektivní paměti

Zájem o zkoumání paměti, uchovávání vzpomínek a jejich neodvratitelnou transformaci, ke které v nedokonalé lidské mysli postupem času dochází, lze ve

vědních disciplínách, jako jsou filozofie či raná obdoba psychologie, sledovat už v dobách starověkého Řecka. Historická sociologie se však začátkem 20. století začíná zabývat pamětí také jakožto společenským fenoménem, který přesahuje vědomí jednotlivců a má potenciál stát se důležitým společenským nástrojem.¹

Nejvýznamnějším průlomem v oblasti společenské paměti je práce francouzského sociologa Maurice Halbwachse, který se kolektivní paměti začal zabývat již ve svém díle *Společenská rámce paměti (Les cadres sociaux de la mémoire)* z roku 1925. Ačkoliv byl Halbwachs do značné míry ovlivněn svými předchůdci i současníky (především pak svým učitelem a mentorem Émilem Durkheimem a později kritiky svých paměťových děl, kterými byli například historik Marc Bloch či psychiatr Charles Blondel), je všeobecně považován za zakladatele a průkopníka v oblasti kolektivní paměti.² Přestože se jím zabýval již dříve, vědecký termín "kolektivní paměť" použil Halbwachs až v roce 1939 a měl v plánu jej uceleně prezentovat především v následujícím, třetím svazku o paměti³. Ten však již bohužel nestihl publikovat a vyšel až po jeho smrti pod názvem *Kolektivní paměť (La Mémoire collective)* v roce 1950. Toto dílo obsahuje klíčovou úvahu, že společnost je schopna mít kolektivní paměť a že tato paměť závisí na sociálním kontextu, v němž se daná společnost nachází. V důsledku toho vedle individuálních vzpomínek existují také kolektivní vzpomínky, které nejsou závislé na existenci jednotlivce. Interpretace minulosti je tedy úzce spojena s tímto vědomím společnosti, které je jedinečné pro danou skupinu zažívající určitou událost a může se lišit oproti kolektivním pamětem jiných skupin.⁴

¹ Olick, J. K., Vinitzky-Seroussi, V., & Levy, D. (Eds.). 2021. *The Collective Memory Reader*. Oxford University Press.

² Tamtéž

³ Druhým dílem byl po *Les cadres sociaux de la mémoire* článek *La mémoire collective chez le musiciens* z roku 1939 ve kterém byl termín kolektivní paměť zmíněn poprvé.

⁴ Russell, Nicolas. 2006. "Collective Memory before and after Halbwachs." *The French Review* 79, no. 4.

Od těchto raných stadií se společenskou kolektivní pamětí zabývalo mnoho dalších akademiků, nadstandardní rozmach lze však zaznamenat v 70. letech 20. století. Ve studii Jiřího Šubrta a Štěpánky Pfeiferové s názvem *Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání* tuto zvýšenou intenzitu zkoumání v oblasti paměti přisuzují autoři tragickým událostem 20. století, které s sebou přinesly potřebu významných politických a sociálních změn a následnou nutnost se s minulostí vyrovnat. V této studii se uvádí: „*Nastolení či porážka totalitních režimů byly vždy provázeny redefinicí toho, co by mělo být zapomenuto, a co by naopak mělo být uchováno ve vzpomínkách jednotlivců.*“⁵ V souvislosti s otázkou, kdo tedy může mít zájem na uchování vzpomínek na minulost a proč některé skupiny mohou benefitovat z toho, aby si jiné skupiny minulost pamatovaly jinak, nabízí jedno z možných vysvětlení moderní kulturní historik Peter Burke: „*Další vysvětlení by se dalo hledat v souvislosti s kulturními kořeny. Když je člověk má, může si je dovolit považovat za samozřejmé, ale když je ztratí, musí je hledat.*“⁶ Právě z tohoto společensko-mocenského hlediska kolektivní paměti vycházejí její další podoblasti jako je politika paměti, přechodová spravedlnost a paměťové zákony, které jsou pro tuto práci relevantní a kterými se budu zabývat v následujících kapitolách.

2.2. Aktéři kolektivní paměti

Skupina britských kulturních teoretiků, nazývajících se Popular Memory Group ve svém článku *Popular Memory: Theory, Politics, Method* popisuje fenomén tzv. "společenské produkce paměti" a tvrdí, že na této produkci se podílí všichni z nás, ačkoliv ne stejnou měrou. Rozlišuje aktéry soukromé (kolektivní paměť jedinců) a veřejné, přičemž za nejočividnější příklad veřejného aktéra považuje samotný

⁵ Šubrt, Jiří a Pfeiferová, Štěpánka. 2010. "Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání". Historická sociologie, č. 1.

⁶ Burke, Peter. 1989. "History as Social Memory" Memory: History, Culture, and the Mind. B. Blackwell. 97-113.

stát a jeho instituce, a to především vládní a parlamentní politický systém. Dále však uvádí příklady jako muzea, národní galerie a divadla či školství. Komerčními veřejnými aktéry aktivně utvářejícími kolektivní paměť jsou veřejná média (tisk, televize, rádio, film), ale například také nakladatelství vydávající historické romány, biografie atp.⁷ Všichni tito aktéři (a mnozí další) vytvářejí historické konstrukce, kterými vědomě či nevědomě ovlivňují kolektivní paměť tím, jak historii prezentují, do jakých společenských rámců ji zasazují a jak se o ní vyjadřují.

Kolektivní paměť je tedy utvářena na každodenní bázi jak jedinci, tak skupinami. Jelikož paměť nemá konstantní charakter, její obsah se neustále proměňuje. Pro paměť je například typické vytěsňování nepříjemných zkušeností a zážitků. To se projevuje eliminací určitých událostí či témat, zkreslováním osobností, vytvářením mýtů nebo lpěním na historických křivdách.⁸ Nestálost paměti tedy ovlivňuje, jak je v daný okamžik a danou skupinou vnímána historie, ačkoliv ta zůstává neměnná. Snad právě proto se kolektivní paměť stává často předmětem mocenského nátlaku a manipulace.⁹ Významnou politickou strategií je v tomto ohledu především strategie "zapomínání" či "vymazávání paměti". V mnoha paměťových publikacích je v této souvislosti možné narazit na snad nejslavnější citát literárního autora Milana Kundery: „*Boj člověka proti moci je bojem paměti proti zapomnění*“,¹⁰

V této práci se budu zabývat politickými aktéry kolektivní paměti, konkrétně rozdílnými přístupy španělských pravicových a levicových politických stran

⁷ Popular Memory Group. n.d. "Popular Memory: Theory, Politics, Method". The Collective Memory Reader. 254-260.

⁸ Šubrt, Jiří a Pfeiferová, Štěpánka. 2010. "Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání". Historická sociologie, č. 1.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Kundera, Milan. 2015. "The Book of Laughter and Forgetting". Faber & Faber.

k paměťovým zákonům a případně způsoby, jakými kolektivní paměť využívají pro svůj mocenský prospěch.

2.3. Přechodová spravedlnost a paměťové zákony

Spravedlnost při přechodu k demokracii, neboli "přechodová spravedlnost" (v některých českých překladech také jako "přechodové soudnictví")¹¹, označuje přístup používaný při řešení rozsáhlého nebo systémového porušování lidských práv, jehož cílem je poskytnout obětem nápravu a posílit možnosti transformace politických systémů či konfliktů, které k takovému porušování práv vedly.¹² Podle stanoviska Spojených národů, vydaného v roce 2008, tento přístup uznává dva hlavní cíle: dosáhnout určité úrovně spravedlnosti pro oběti a posílit možnosti usmíření, demokracie a míru.¹³ Opatření přechodové spravedlnosti často zahrnují prvky trestní, restorativní a sociální spravedlnosti, aby bylo těchto cílů dosaženo.

Přechodová spravedlnost je přizpůsobena specifickým okolnostem společností, které procházejí transformací po obdobích, kdy bylo porušování lidských práv normou. Nejběžněji se s tímto pojmem lze setkat při přechodu společnosti od diktátorského režimu k demokracii, jak je tomu také v případě Španělského království, které prošlo obdobím politické transformace po skončení Frankovy diktatury v roce 1975.

Jedním z důležitých aspektů přechodové spravedlnosti je přijímání tzv. paměťových zákonů (*loi mémorielle*, v češtině také jako zákony o dějinách). Tímto pojmem se označují právní předpisy, které upravují výklad historických událostí a utváří kolektivní paměť.

¹¹ Ve své práci vycházím z anglického termínu *Transitional justice*, pro který jsem se rozhodla užívat překlad Přechodová spravedlnost. Česká terminologie však v tomto ohledu není ustálená a je proto možné narazit i na jiné alternativy či právě na nedostatek vystihujících překladů.

¹² Organizace spojených národů. 2008. *"What is transitional justice? A backgrounder"*. (20. února 2008.)

¹³ Tamtéž.

Cílem paměťových zákonů je chránit historickou paměť a zabránit popírání nebo zkreslování historických událostí, které jsou považovány za veřejně významné. Tyto zákony mají často za cíl bojovat proti nenávistným projevům, rasismu a diskriminaci tím, že zakazují propagaci ideologií, které oslavují nebo ospravedlňují zločiny proti lidskosti. Jsou obvykle přijímány v klasickém legislativním procesu, který zahrnuje vypracování a schválení návrhu zákona příslušnými vládními orgány nebo parlamentem. Jakmile je zákon o paměti přijat, je začleněn do daného právního systému a stává se vymahatelným. Odlišné historické výklady tedy mohou být následně zákonně potlačeny či zcela zakázány.¹⁴

V procesu vyrovnávání se s traumatickou pamětí obvykle probíhá používání nástrojů přechodové spravedlnosti a paměťových zákonů odlišnými způsoby v jednotlivých stadiích politické transformace. Francouzský historik Henry Rousso ve své knize Vichy syndrom (*Le syndrome de Vichy: de 1944 à nos jours*) na příkladu poválečné Francie rozděluje práci s pamětí národa na čtyři fáze a pojmenovává je jako *Unfinished Mourning*, *Repression*, *Broken Mirror* a *Obsession*. Zjednodušeně řečeno se v prvních dvou fázích objevuje snaha potlačit negativní traumatickou zkušenost a udržet pospolitost národa. Účelem je zabránit pokračování sporu po samotném skončení konfliktu a usnadnit přechod k demokracii. Toto stadium však není dlouhodobě udržitelné. Nevyhnutelně přichází fáze třetí, tj. *Broken Mirror*, kdy potlačené vzpomínky vyplynou na povrch a národ se začíná znovu zajímat o svou nevyřešenou traumatickou minulost. Tato fáze se vyznačuje především tím, že se o minulosti začíná veřejně debatovat, otevírá se diskuze a tato tematika se následně promítá v médiích či v umění (například sepisování pamětí osob poškozených režimem). Často se tento fenomén projevuje až s časovým odstupem příchodem nové generace populace,

¹⁴ Kaposov, Nikolay. 2018. *Memory Laws, Memory Wars. The Politics of the Past in Europe and Russia*. Cambridge University Press

kteřá vznáší požadavek zaujmout k minulosti kritické stanovisko. Otevření debaty způsobí rozboření původně ustáleného paměťového mýtu, který události vykreslil v určitém světle. Poslední fází je pak *Obsession*, tedy stadium, kdy se pomyslné "kyvadlo" historické paměti překloupí na zcela opačnou stranu, než jak tomu bylo ve fázi první. Namísto jeho potlačování se téma stává všudypřítomným a rozvíjí se tendence minulost až obsesivně rozebírat.¹⁵

V posledních letech bylo ve Španělsku přijato několik paměťových zákonů, z nichž každý má své vlastní zaměření a cíle. Při sledování jejich vývoje a proměn politických tendencí je možno vyzorovat, jak odpovídají výše popisovaným fázím, které pojmenoval Henry Rousso. Postupně přijaté paměťové zákony budou níže popsány a aplikovány právě na Roussovo paměťové schéma.

3. Paměťové zákony ve Španělském království

Na téma paměti, přechodové spravedlnosti a vyrovnáním se s diktaturou ve Španělském království je odbornicí autorka Paloma Aguilar Fernández. Vydala přes padesát publikací týkající se této problematiky, mezi jinými například *Memory and Amnesia: The Role of the Spanish Civil War in the Transition to Democracy* (1996) či *Politics of Memory, Memory of Politics* (2008).

Následující úvahy vycházejí především z jejích článků *The Spanish Amnesty Law of 1977 in Comparative Perspective: From a Law for Democracy to a Law for Impunity* (2012) a *Transitional or Post-transitional Justice? Recent Developments in the Spanish Case* (2008).

3.1. Zákon o amnestii z roku 1977

Po oficiálním přechodu k demokracii se roku 1977 konaly první svobodné volby po více jak čtyřech dekádech. Zvolena byla střeďo-pravicová politická strana

¹⁵ Rousso, Henry. 1987. *"The Vichy Syndrome"*. Harvard University Press

UCD (*Unión de Centro Democrático*, Unie demokratického středu), v jejímž čele stál bývalý frankista Adolfo Suárez.

Nejranějším legislativním počinem ve španělském procesu vyrovnávání se s diktaturou byl bezpochyby zákon o amnestii. Amnestijní zákon (*Ley 46/1977 de Amnistía*) byl schválen španělským parlamentem 15. října 1977. Lze jej považovat za zákon paměťový v tom smyslu, že utváří kolektivní paměť španělské minulosti tím, že podporuje narativ smíření a zapomínání. Svým charakterem jednoznačně odpovídá fázi *Repression*, jelikož jeho cílem je paměť národa potlačit a vytvořit nestranný, blanketní prostor pro zrod demokracie.

Zákon byl přijat jako prostředek k poskytnutí amnestie za politické trestné činy spáchané během Frankova režimu. Zákon měl pomoci usnadnit přechod Španělska k demokratické vládě tím, že omilostní politické vězně a umožní exulantům návrat do Španělska, aniž by se museli obávat trestního stíhání. Amnestie byla udělena všem, kteří se dopustili politických trestných činů před 15. prosincem 1976, bez ohledu na povahu trestného činu nebo totožnost pachatele. Týkalo se to i osob uvězněných z politických důvodů, a také těch, kteří uprchli ze země, aby se vyhnuli trestnímu stíhání.¹⁶ Tento zákon se stal základnou takzvaného *El Pacto del Olvido*, tedy Paktu o zapomnění, což byla tichá dohoda o tom, že se zločiny spáchané během režimu nebudou vyšetřovat. Podle tohoto narativu by totiž pokusy o nápravu ohrozily, nikoliv posílily rodící se demokracii v zemi.

Během španělské občanské války (1936 - 1939) se obě zneprátelené strany dopouštěly řady zločinů porušujících základní lidská práva. To ve španělské společnosti vyvolalo potřebu vzájemného a oboustranného odpuštění, která se ukázala být mnohem intenzivnější než požadavek spravedlnosti za provinění

¹⁶ Boletín Oficial del Estado. 1977. "*Ley 46/1977, de 15 de octubre, de Amnistía*". BOE núm. 248

diktatury. Španělská společnost, poznamenaná traumatem občanské války se více než k čemukoli jinému upínala k cíli již nikdy tuto minulost neopakovat, a to i za cenu zaručení beztrestnosti svým bývalým nepřátelům. Tato obsese vyhnout se dalšímu národnímu konfliktu, který by se občanské válce mohl podobat, donutila hlavní politické aktéry a většinu španělských občanů, aby se zaměřili na budoucnost. Byli pevně přesvědčeni, že pouze tak bude možné zajistit mírový přechod k demokracii. Tento způsob národního usmíření byl neoddelitelně spjat s pojmy "zapomínání", "pohřbívání", "vymazávání" a "překonávání".¹⁷

Forma, ve které byl zákon nakonec přijat, tedy odpovídala veřejnému mínění. V září 1977 (tedy měsíc před schválením zákona) byl proveden průzkum, který ukázal, že 33% Španělů si přálo působnost zákona rozšířit a 31% si přálo, aby pokrýval amnestii pro "všechny politické zločiny bez rozdílu", a to včetně násilných zločinů a terorismu.¹⁸

První návrhy amnestijního zákona výslovně nezaručovaly beztrestnost vrcholným představitelům frankistického režimu. Již zmiňovaná středopravicová strana UCD však následně předložila vlastní návrh, a tuto beztrestnost stanovila. Prostřednictvím pozměňovacích návrhů a parlamentních diskusí se UCD podařilo zajistit beztrestnost frankistickým vrcholným představitelům výměnou za osvobození politických vězňů obviněných ze zločinů spojených s krveprolitím, včetně členů teroristické skupiny Euskadi Ta Askatasuna (ETA)¹⁹. ETA byla separatistickou organizací založenou během Frankova režimu, která se pokoušela o vytvoření nezávislého socialistického státu.

Nakonec tak přijetím amnestijního zákona došlo k značně jednostrannému výsledku. Ti, kteří se ideologicky ztotožňovali s dědictvím diktatury, nakonec z

¹⁷ Fernández, Paloma Aguilar. 2012. *"The Spanish Amnesty Law of 1977 in Comparative Perspective: From a Law for Democracy to a Law for Impunity"*

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Tamtéž.

dohody o nevyvolávání vzpomínek na minulost získali mnohem větší prospěch než jejich opozice. Ačkoliv byly zločiny páčány na obou stranách, většina odpůrců režimu byla za tyto zločiny souzena již během Frankovy vlády. Jelikož však bylo v přechodovém období jedním z cílů levice demonstrovat svou smířlivost a skutečnost, že nechová touhu po pomstě, zachovala si občanská a vojenská pravice určité výsady a politickou moc.²⁰

Španělský zákon o amnestii zůstal po mnoho let bez povšimnutí a na rozdíl od jiných zemí, které k přechodové spravedlnosti přistupovaly obdobně, se španělští soudci nikdy nepokusili tento zákon zpochybnit nebo obejít. A to i přesto, že zákon o amnestii nebrání v samotném provádění soudních vyšetřování a pouze zaručuje amnestii po skončení řízení. Po dlouhou dobu nedocházelo ani k žádným veřejným iniciativám dožadujících se hledání pravdy. Ve Španělsku tak až do přelomu tisíciletí převládaly převážně konzervativní hodnoty a pravicová kultura beztrestnosti.²¹

I v dnešním politickém klimatu je tento zákon značně kontroverzní. Současné levicové politické strany tvrdí, že umožnil, aby ti, kteří se dopustili závažných trestných činů, jako je mučení a vražda, zůstali nepotrestáni. Tento argument je podporován i stanovisky mezinárodních organizací. Jeho příznivci (v kontextu politického spektra tedy pravice) tvrdí, že zákon byl nezbytný k podpoře národního usmíření a zamezení dalšího politického násilí.

3.2. Volební období 2004-2008

V roce 1982 převzala vládu socialistická středo-levicová strana PSOE (*Partido Socialista Obrero Español*, tedy Španělská socialistická dělnická strana) a udržela si většinu křesel po čtyři volební období až do roku 1996. Během těchto let byly zásadními body politického programu bezplatné vzdělání, rozšíření sociálního

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

státu a liberalizace zákonů o potratech. O reformu paměťové politiky nebyl veřejný zájem. Když však vládu v roce 1996 převzala středo-pravicová strana PP (*Partido Popular*, Lidová strana), začala opoziční PSOE prosazovat první paměťové iniciativy týkající se odsouzení režimu a reparací, nejspíše s cílem zdůraznit frankistické kořeny nové vládní strany a získat si tak v budoucnu hlasy voličů.²²

V roce 2000 pak došlo k vytvoření Asociace pro obnovu historické paměti (*Asociación para la Recuperación de la Memoria Histórica*). Ta se od svého založení soustavně zabývá především exhumacemi masových hrobů obětí občanské války a frankismu, ale také vyvíjí snahu o zviditelnění tématu historické paměti a jeho místo na politické agendě. Činnost této asociace podnítila první formální stížnosti ohledně amnestijního zákona a podle jejích vlastních slov "prolomila mlčení o osudu tisíců popravených civilistů".²³

PSOE se po dvou obdobích v opozici opět podařilo zvítězit ve volbách roku 2004. V tu dobu se již veřejný zájem o revizi amnestijního zákona objevuje a to především právě díky civilním organizacím jako je Asociace pro obnovu historické paměti. Lze pozorovat i nárůst mediálních článků týkajících se nevyřešených zločinů z frankistického období (viz např. žurnalistický skandál o ukradených dětech v kapitole 4.1.1.). Je zde tedy možné argumentovat, že právě toto období je přechodem k fázi *Broken Mirror*, kdy potlačovaná paměť nachází opět své místo ve veřejném prostoru. Tomu odpovídá pak i politická scéna, jelikož právě období 2004-2008 je pro tvorbu reparativní legislativy nejklíčovější a

²² Fernández, Paloma Aguilar. 2008. "Transitional or Post-transitional Justice? Recent Developments in the Spanish Case. *South European Society and Politics*". S EUR SOC POLIT. 13. 417-433.

²³ "WHAT IS THE ASSOCIATION FOR THE RECOVERY OF HISTORICAL MEMORY (ARMH) | Asociación para la Recuperación de la Memoria Histórica." n.d. <https://memoriahistorica.org.es/who-are-we/>.

vychází z něj přelomový zákon o historické paměti, který bude podrobněji rozebrán níže.

Mezi další důležité paměťové iniciativy patří především zřízení Meziresortní komise pro zkoumání situace obětí občanské války a frankismu (2004), zákon o hospodářských a zdravotních dávkách pro "děti války", který poprvé uznal "historický dluh Španělska vůči těmto občanům" (2005) či zákon stanovující vytvoření Centra pro dokumenty historické paměti. V tomto textu se poprvé zmiňuje nejen právo na "obnovu" "historické paměti", ale také "nespravedlnost" a dokonce "nelegitimita" frankistické legislativy. Rok 2006 byl pak zákonně ustanoven jako "rok historické paměti". Paloma Aguilar toto plodné období označuje jako *post-transitional justice* a chce tímto pojmem ukázat, že opatření přechodné spravedlnosti nejsou fixní a naopak se mohou v průběhu času měnit, a to i přesto, že jsou původní opatření stále v platnosti.

3.3 Zákon o historické paměti z roku 2007

Přelomovým paměťovým zákonem, který se stal klíčovým obratem směřujícím k přezkoumání minulosti, byl již zmiňovaný zákon o historické paměti (*Ley 52/2007 de Memoria Histórica*) přijatý 26. prosince roku 2007. Tento zákon uznal utrpení obětí španělské občanské války a Frankova režimu a zavedl mnohá opatření podporující obnovu historické paměti. Tato opatření zahrnovala vytvoření komise pro vyšetřování a identifikaci obětí frankistických represí, odstranění frankistických symbolů a pamětních desek z veřejných prostranství a financování vzdělávacích programů zaměřených na výuku o historii občanské války a frankistického režimu.²⁴

²⁴ Boletín Oficial del Estado. 2007. "*Ley 52/2007, de 26 de diciembre, por la que se reconocen y amplían derechos y se establecen medidas en favor de quienes padecieron persecución o violencia durante la guerra civil y la dictadura*". BOE núm. 310

V mnoha ohledech má tento zákon spíše symbolickou než právní hodnotu. Například ustanovení, které výslovně ruší řadu frankistických zákonů, je politicky významné, ale právně zbytečné, neboť španělská ústava z roku 1978 tento cíl již technicky splňuje. Ústava z roku 1978 totiž obsahuje ustanovení, které nejen ruší všechny frankistické organické zákony, ale také v ruší všechny zákony, které jsou v rozporu se samotnou ústavou, což samozřejmě zahrnuje celý represivní právní rámec frankistického režimu.²⁵

Ačkoliv se tedy jednalo o obrovský posun vpřed oproti dosavadním opatřením, podporovatelé historické paměti zákon kritizovali pro jeho nedostatečnou efektivitu. Asociace pro obnovu historické paměti (ARHM) například vyjádřila nutnost zcela zrušit zákon o amnestii z roku 1977 a finančně odškodnit ty, kterým Frankův režim zabavil majetek. Dále požadovala, aby byl proveden soupis všech, kteří měli z frankismu ekonomický prospěch, a aby byla pro své zapojení v převratu a podporu diktatury pohnána k zodpovědnosti římskokatolická církev.²⁶

Kritika však přicházela také z opačné strany - tehdejší předseda pravicové strany PP Mariano Rajoy se v roce 2008 během mediálního rozhovoru vyjádřil takto: „Vyřadil bych všechny články zákona o historické paměti, které hovoří o poskytování veřejných peněz na obnovu minulosti. Na tento účel bych nedal z veřejných zdrojů ani jediné euro.“²⁷ Když se PP v roce 2011 ujala funkce, Mariano Rajoy opravdu rozpočet vyhrazený na obnovu minulosti snížil o 60% a

²⁵ Blakeley, Georgina. 2008. "Politics as Usual? The Trials and Tribulations of the Law of Historical Memory in Spain". Entelequia. Revista Interdisciplinar. 315-330.

²⁶ Fernández, Paloma Aguilar. 2008. "Transitional or Post-transitional Justice? Recent Developments in the Spanish Case. South European Society and Politics". S EUR SOC POLIT. 13. 417-433.

²⁷ LaSexta.com. 2018. "Así presumía Mariano Rajoy en 2015 al afirmar que asignaba "cero euros" a la Ley de Memoria Histórica" LaSexta. https://www.lasexta.com/programas/el-intermedio/revista-medios/asi-presumia-mariano-rajoy-en-2015-al-afirmar-que-asignaba-cero-euros-a-la-ley-de-memoria-historica-franquismo-franco_201803055a9dca550cf2d9edd37a0ca1.html. (5. března 2018)

stanovil, že má být využit pouze k exhumaci hrobů.²⁸ Zákon o historické paměti byl pravicí hodnocen jako legislativa, jejíž hlavním cílem je vytvořit ve Španělsku atmosféru rozdělení a konfrontace. Tehdejší tiskový mluvčí strany PP Eduardo Zaplana prohlásil, že zákon "porušuje dědictví konsensu, na němž byl vybudován přechod k demokracii" a obvinil levici, že používá zákon o historické paměti k delegitimizaci přechodového paktu. O lídrovi PSOE se vyjádřil takto: „*Je to poprvé, co předseda vlády činí z rozdělení španělské společnosti svůj jediný politický program.*“²⁹ Kromě výše zmíněných změn v rozpočtu se však PP ani jiná politická strana nepokusily zákon zrušit či bojkotovat a během své vlády jej víceméně ignorovaly.³⁰

V roce 2018 byl následně přijat zákon o naléhavých opatřeních na ochranu obětí občanské války a diktatury, který působnost zákona o historické paměti dále rozšířil.³¹

3.4. Zákon o demokratické paměti z roku 2022

Přechodová spravedlnost je ve Španělsku stále nedořešenou záležitostí, o čemž svědčí nejnovější paměťový zákon, tedy zákon o demokratické paměti (*Ley de Memoria Democrática*), který byl španělskou vládou přijat 21. října 2022.

Z nových opatření, která zákon stanoví, stojí za zmínku především vytvoření Národního soupisu obětí spolu s otevřením Národní banky DNA obětí války a

²⁸ Junquera, Natalia. 2013. "La promesa que Rajoy sí cumplió." El País. https://elpais.com/politica/2013/10/05/actualidad/1380997260_542677.html?event=go&event_log=go&prod=REGCRART&o=cerrado. (5. října 2013).

²⁹ Blakeley, Georgina. 2008. "Politics as Usual? The Trials and Tribulations of the Law of Historical Memory in Spain". Entelequia. Revista Interdisciplinar. 315-330.

³⁰ Fernández, Paloma Aguilar. 2008. "Transitional or Post-transitional Justice? Recent Developments in the Spanish Case. South European Society and Politics". S EUR SOC POLIT. 13. 417-433.

³¹ Boletín Oficial del Estado. 2018. "Real Decreto-ley 10/2018, de 24 de agosto, por el que se modifica la Ley 52/2007, de 26 de diciembre, por la que se reconocen y amplían derechos y se establecen medidas en favor de quienes padecieron persecución o violencia durante la Guerra Civil y la Dictadura.". BOE núm. 206

diktatury, založení Rady demokratické paměti, provedení auditu uloupeného majetku a věcí během španělské občanské války a následné diktatury, ilegalizace sdružení a organizací, které frankismus obhajují nebo omlouvají, začlenění výuky o paměti a dědictví diktatury do oficiálních školních osnov k maturitě a stanovení vedoucí úlohy státu při hledání a identifikaci zmizelých osob a exhumaci hrobů.³²

Zákon dále označuje frankistický režim za nezákonný, což je posunem oproti zákonu o historické paměti, který jej pouze odsuzoval, a uděluje milost všem, kteří byli frankistickými soudy odsouzeni za politické zločiny.³³

Zákon byl přijat mimo jiné jako odpověď na naléhání mezinárodních organizací. V roce 2012 například vysoký komisař OSN pro lidská práva konstatoval, že zákon o amnestii porušuje mezinárodní právo v oblasti lidských práv.³⁴ Přesto však ani zákon o demokratické paměti nezrušuje amnestijní zákon z roku 1977 a stal se tak opět terčem kritiky organizací pro paměť a podporu obětí.³⁵ Otázkou tak zůstává, zda se Španělské království nebude muset tímto tématem v budoucnu zabývat znova.

Možné vysvětlení stále pokračujícího procesu přijímání paměťových legislativních opatření a výsledné nespokojenosti obou stran nabízí Iván Escobar Fernández v článku *Neither oblivion nor reconciliation: an analysis of post-Francoist Spanish historical memory and Transitional Justice*. Jako jednu z hlavních příčin zde uvádí silnou politizaci přechodové spravedlnosti, která ve

³² Fernández Escobar, Ivan. 2023. "Neither oblivion nor reconciliation. An analysis of post-Francoist Spanish historical memory and Transitional Justice". *Revista Historia Autónoma* 22(1).

³³ Boletín Oficial del Estado. 2022. "Ley 20/2022, de 19 de octubre, de Memoria Democrática". BOE núm. 252

³⁴ Nayler, Mark. 2022. "Will Spain's Democratic Memory Law Achieve Justice for Franco's Victims?" *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2022/11/20/spain-franco-mass-graves-truth-reconciliation/>. (21. listopadu 2022)

³⁵ Solivri. 2022. "Democratising and Decolonising Spain: The Limits of the New Law on Memory." *JusticeInfo.Net*. <https://www.justiceinfo.net/en/109817-democratising-decolonising-spain-limits-new-law-memory.html> (5. prosince 2022).

Španělsku vznikla. Jelikož se PSOE ve své politické strategii profilovala jako vedoucí strana bojující za přijímání tohoto druhu opatření, ocitla se PP následně v pozici nutnosti chránit Pakt zapomnění, a to hned z několika důvodů. Zaprvé, aby mohla politicky čelit PSOE, bylo pro PP nejvýhodnější zvolit opoziční strategii a ospravedlnit tak svou nečinnost v oblasti paměťové politiky během svého mandátu v letech 1996-2004 a 2011-2018, a zadruhé, aby tak čelila svým úzkým původním vazbám na frankismus.³⁶ Fernández tímto způsobem vysvětluje ambivalentní postoj PP k realizaci opatření přechodné spravedlnosti, přičemž na jedné straně s mnohými opatřeními souhlasí a v parlamentu jim ve finále vyjadřuje svou podporu, ale pouze za podmínky ignorování represí frankismu, které by mohly příliš podnítit otevírání minulosti a zpochybnit její demokratickou legitimitu. Toto bylo patrné i u zákona o historické paměti z roku 2007, ve kterém například články ustanovující odškodnění pro různé kategorie obětí občanské války a diktatury získaly největší konsenzuální podporu³⁷, a to včetně podpory PP.

Opoziční strategie PP je založena na vědomí, že většina španělských občanů je nakloněna k levému středu a volí proto volební strategii založenou na snaze posunout průměrného španělského voliče směrem doprava. Jedním ze způsobů, jak toho dosáhnout, je pokusit se směřovat politickou debatu ve Španělsku k "negativním" tématům, jako je ETA, imigrace nebo separatismus. Naznačování PP, že paměťové zákony vedou k rozdělení Španělska, jsou klíčovým prvkem této strategie.³⁸

³⁶ Fernández Escobar, Ivan. 2023. "Neither oblivion nor reconciliation. An analysis of post-Francoist Spanish historical memory and Transitional Justice". *Revista Historia Autónoma* 22(1).

³⁷ Blakeley, Georgina. 2008. "Politics as Usual? The Trials and Tribulations of the Law of Historical Memory in Spain". *Entelequia. Revista Interdisciplinar*. 315-330.

³⁸ Tamtéž.

Španělská pravice tedy nadále používá zákona o amnestii jako základ pro své námitky proti iniciativám historické paměti. V reakci na přijetí zákona o demokratické paměti strany PP a krajně pravicová strana Vox (viz níže) opět obvinili levicovou koalici z toho, že se v minulosti “vyžívá”, aby získala politické body. Předseda PP Alberto Feijóo dokonce veřejnosti slíbil, že pokud by vyhrál následující parlamentní volby, Sánchezův zákon o demokratické paměti by okamžitě zrušil.³⁹ Zákon o demokratické paměti tedy plně neuspokojil ani jeho podporovatele a rozhodně nelze považovat za finální vyřešení přechodové spravedlnosti. Zvláště s ohledem na rostoucí popularitu pravicových stran zůstává jeho budoucnost (a s ním i budoucnost přechodové spravedlnosti) nejistá.

4. Případová studie: Ukradené děti Španělska

Pro analýzu současných politických tendencí jsem zvolila analýzu parlamentní debaty o přijetí zákona o ukradených dětech, a to především pro jeho specifický charakter. Jedná se o paměťový zákon, který však utváří kolektivní paměť spíše ve svém důsledku než prvoplánově. Má za cíl adresovat praktiky režimu, které byly popsány v úvodu práce a ačkoliv zákon ve své důvodové zprávě tyto praktiky odsuzuje, není směřován konkrétně proti režimu samotnému a nesměřuje ani k jeho delegitimizaci, nýbrž k aktivní pomoci obětem a nápravě jeho zločinů.⁴⁰ Analýza tedy zkoumá, zda i v tomto případě přetrvává intenzivní politizace tohoto problému a jakým způsobem se jednotliví zástupci pravicových a levicových stran o této problematice vyjadřují.

³⁹ Nayler, Mark. 2022. “*Will Spain’s Democratic Memory Law Achieve Justice for Franco’s Victims?*” Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2022/11/20/spain-franco-mass-graves-truth-reconciliation/>. (21. listopadu 2022)

⁴⁰ Boletín Oficial de las Cortes Generales. 2020. “*122/000039 Proposición de Ley sobre bebés robados en el Estado español.*”. BOCG. Congreso de los Diputados Núm. B-65-1

4.1. Historické zázemí události

Případová studie se týká fenoménu krádeží dětí, údajně probíhajících po celou dobu Frankova režimu a následně i během začátku demokracie. Ukradené děti měly být podle výpovědí odebrány "nevyhovujícím" rodičům a umístěny do "vhodnějších" rodin nebo do křesťanských sirotčinců, aby v nich byly indoktrinovány frankistickou ideologií. Tyto krádeže měly být motivovány nejprve čistě politicky a cílit na republikánské rodiče, poté však i nábožensky a finančně, jelikož děti byly novým rodinám prodávány za poplatek. V této době se oběťmi krádeží stávaly především mladé, svobodné prvoroďičky, které byly ultrakatolickým režimem shledány nevhodnými k výchově dítěte. Některé zdroje uvádí, že mělo být ukradeno až 300 000 dětí.

4.1.1. Žurnalistický skandál

Během roku 2011 se začaly zprávy o zmizelých dětech objevovat v různých médiích.⁴¹ Reportáže obsahovaly výpovědi rodin, které hledaly své dávno ztracené příbuzné a popisovaly víceméně stejnou zkušenost – po narození na pohled zdravého dítěte bylo matce oznámeno, že dítě zemřelo a že daná nemocnice zajistí nakládání s jeho ostatky. Jsou popisovány také případy, kdy bylo rodičům na jejich žádost ukázáno mrtvé dítě, nicméně některé rodiny poté pojalý podezření, že ostatky nepatří jejich dítěti.⁴²

Z žurnalistického hlediska jsou díky sesbíraným výpovědím obětí tyto únosy považovány za prokázané a téma za víceméně probádané. Bylo založeno několik sdružení na podporu obětí (*SOS bebés robados*, *Asociación Nacional de Afectados por Adopciones Irregulares*, *Todos los niños robados son también mis niños* a

⁴¹ Mnohé zprávy o únosech se objevovaly i dříve, každopádně až roku 2011 se díky svému množství a dopadu staly "žurnalistickým skandálem"

⁴² Např. Abend, Lisa. 2011. "*Stolen Babies: Confronting Spain's Dark Past*". Time. (18. března 2011) nebo Fotheringham, Alasdair. "*The 30,000 lost children of the Franco years are set to be saved from oblivion*". Independent. (2. ledna 2011)

další), které soustavně usilují o to, aby se v dané věci angažovaly také státní složky.⁴³

4.1.2. Vnější vlivy (EU a OSN)

Fenoménem zmizelých dětí se v následně zabývala také Evropská unie. Ve dnech 22. až 23. května roku 2017 byla do Madridu vyslána delegace Petičního výboru Evropského parlamentu (PETI), aby prošetřila několik předložených petic týkajících se ukradených dětí. Poslanci Evropského parlamentu se v rámci této mise setkali s vnitrostátními orgány Španělska a s petenty, aby zjistili, co je možné udělat pro to, aby se přiblížili pravdě o těchto zmizeních. Cílem delegace bylo také prozkoumat, možnosti případného shledání rodičů s jejich pohřešovanými dětmi.⁴⁴

Poslanci uvítali, že všechny zúčastněné strany uznaly a akceptovaly skutečnost, že k únosům novorozenců docházelo v období po občanské válce, za Frankovy diktatury i za demokratické vlády. Počty osob, které byly podle jednotlivých stran postiženy, se však liší, což nepomáhá adekvátně posoudit rozsah problému. Rozdílná jsou také kritéria pro určení, zda krádeže dětí byly výsledkem institucionalizované sítě nebo individuálních zločinců.⁴⁵

Během mise bylo zjištěno, že oběti nemají důvěru ve státní instituce. Mnoho z nich uvedlo, že vyšetřování nebyla provedena adekvátně a že by oběť neměla být tím, kdo je nucen poskytnout o trestném činu důkazy. Dožadovaly se proto toho, aby státní zastupitelství bylo aktivnější a ve všech případech jednalo z vlastní iniciativy, aniž by oběť musela nést břemeno soudního procesu.⁴⁶

⁴³ Viz např. <https://www.sosbebesrobados.es/>

⁴⁴ European Parliament. "*Fact-finding visit to Spain: 22 - 23 May 2017*". European Parliament (22. května 2017)

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž.

PETI následně po návratu z mise schválil řadu doporučení. Mezi ně patří poskytnutí okamžité pomoci postiženým rodinám například ve formě zajištění finančních prostředků na právní a psychologickou pomoc, možnosti odškodnění či zvýšení dostupnosti informací z matrik, porodnic, farností a jiných zařízení s obdobnými záznamy.⁴⁷ Španělské vládě bylo doporučeno ustanovit zvláštního státního zástupce a speciální skupinu soudců, kteří by se přímo zabývali únosy dětí a následnými nelegálními adopcemi. Součástí řešení bylo také vytvoření veřejné banky DNA. Testování by pro oběti bylo zdarma a jeho dostupnost by neměla být ničím omezena.⁴⁸

Orgány EU dále shledaly důležitým, aby se vyšetřilo, jakým způsobem se na únosech a nelegálních adopcích podílela katolická církev a kladly zvýšený důraz na okamžité vyšetřování. Bylo zdůrazněno, jak je důležité, aby církev spolupracovala s justičním systémem a poskytla mu přístup k archivním dokumentům, které by podpořily jeho práci. Poslanci EP uvítali závazek vyjádřený biskupskou konferencí, že zpřístupní své archivy ministerstvu spravedlnosti, ale vyjádřili politování nad tím, že se tak již nestalo dříve.⁴⁹ Dále pak žádali, aby se takto závažné případy a obvinění objasnily ještě před vypršením promlčecích lhůt, což bývá společně s nedostatkem důkazů nejčastějším důvodem pro zamítnutí trestních oznámení španělskými soudy.⁵⁰

4.2. Návrh zákona o ukradených dětech z roku 2018/2020

V listopadu roku 2018 byl na podnět výše zmiňovaných občanských sdružení španělskému parlamentu předložen návrh paměťového zákona o ukradených

⁴⁷ European Parliament. "*Stolen babies: MEPs urge Spain to solve all alleged cases*" European Parliament (22. listopadu 2017)

⁴⁸ European Parliament. "*Fact-finding visit to Spain: 22 - 23 May 2017*". European Parliament (22. května 2017)

⁴⁹ European Parliament. "*Stolen babies: MEPs urge Spain to solve all alleged cases*" European Parliament (22. listopadu 2017)

⁵⁰ Tamtéž.

dětech (*Ley sobre bebés robados en el Estado español*). Podle článku 1 je cílem tohoto zákona "poskytnout normativní nástroje a nezbytné zdroje pro uznání a účinnost práva na pravdu, spravedlnost, odškodnění a záruku neopakování obětí tzv. ukradených dětí ve španělském státě od 17. července 1936".⁵¹ Tento den byl vybrán jako počáteční kvůli vojenskému převratu, který odstartoval španělskou občanskou válku a později přinesl 36 let trvající diktaturu. Návrh zákona však pamatuje také na případy, které byly údajně spáchány až v prvních desetiletích demokracie.⁵²

Předpokládala se široká škála opatření, z nichž některá odpovídala výše popisovaným doporučením PETI. Za zmínku stojí například povinnost veřejných a soukromých subjektů spolupracovat při pátrání (články 3 a 4); právo na pravdu (článek 5); právo na odškodnění (článek 7); záruka neopakování (článek 8); zřízení zvláštních databází pro oběti (*Base de Datos Estatal de Afectados*, článek 9), databáze DNA (*Banco Unico de ADN*, článek 10), Národní komise pro právo na identitu (článek 11), a speciální jednotky zřízené pro vyšetřování případů ukradených dětí.⁵³

Návrh zákona byl vytvořen urychleně, pravděpodobně jako reakce na výše popisované naléhání Evropského parlamentu, aby Španělsko začalo jednat.⁵⁴ V parlamentní rozpravě byl návrh zákona nadšeně podpořen všemi politickými stranami, které v mimořádně výjimečném případě hlasovali pro jeho přijetí jednomyslným rozhodnutím všech svých 346 přítomných členů. Zákon byl pravděpodobně také rychle schválen, nicméně brzy po parlamentních rozpravách

⁵¹ Boletín Oficial de las Cortes Generales. 2020. "122/000039 *Proposición de Ley sobre bebés robados en el Estado español*". BOCG. Congreso de los Diputados Núm. B-65-1

⁵² Fernández-Pacheco Estrada, Cristina. 2020. "On the prosecution of "stolen babies" cases in Spain". Criminal Law Forum.

⁵³ Boletín Oficial de las Cortes Generales. 2020. "122/000039 *Proposición de Ley sobre bebés robados en el Estado español*". BOCG. Congreso de los Diputados Núm. B-65-1

⁵⁴ European Parliament. "Stolen babies: MEPs urge Spain to solve all alleged cases" European Parliament (22. listopadu 2017)

byly vyhlášeny předčasné volby a vzhledem k následnému rozpuštění parlamentu byl poté projekt prohlášen za ukončený.⁵⁵

Návrh zákona byl znovu zaregistrován v poslanecké sněmovně v únoru roku 2020 a dne 23. června byl vrácen k projednání na parlamentní debatě. Tentokrát už jednomyslně schválen nebyl. Do opozice se postavila nově sílící krajně pravicová strana VOX. Jelikož byla však tato strana jedinou výjimkou, zákon byl v rámci této parlamentní debaty schválen a v září 2020 proběhlo zahájení procesu pozměňovacích návrhů a zákon byl předán justičnímu výboru.

Od té doby však návrh zákona zůstával paralyzován a kdykoliv bylo naplánováno jeho další projednání, bylo následně odročeno. Celkem byly lhůty pro podání pozměňovacích návrhů prodlouženy o dva a půl roku, což mezi asociacemi pro ukradené děti vyvolalo vlnu protestů a petic.⁵⁶ Na nutnost zákon ve finální podobě co nejdříve schválit již každopádně apelovala i Organizace spojených národů, která 6. ledna 2022 zaslala dopis přímo španělské vládě, v němž klade důraz na schválení navrhovaného zákona, a to skrze pracovní skupinu pro násilná zmizení spolu s dalšími třemi mandáty OSN.⁵⁷ Návrh zákon byl konečně odblokován v únoru 2023⁵⁸ a čeká se na jeho přijetí a implementaci do španělského právního systému, ačkoliv ještě není jasné, jakou bude po pozměňovacích návrzích mít podobu.

⁵⁵ Fernández-Pacheco Estrada, Cristina. 2020. "On the prosecution of "stolen babies" cases in Spain". Criminal Law Forum.

⁵⁶ Todos los niños robados son también mis niños. 2023. "Ley de Bebés Robados • Todos los niños robados son también mis niños.". <https://bebesrobados.org/ley-de-bebes-robados/>. (21. ledna 2023)

⁵⁷ Gonzalez Izagirre, Iker. 2022. "Naciones Unidas pide al Gobierno español la aprobación de la Ley sobre "bebés robados" paralizada desde hace 16 meses". AraInfo (21. ledna 2022) <https://arainfo.org/naciones-unidas-pide-al-gobierno-espanol-la-aprobacion-de-la-ley-sobre-bebes-robados-paralizada-desde-hace-16-meses/>

⁵⁸ AraInfo. 2023. "Se desbloquea la proposición de ley de 'bebés robados' en el Congreso español." AraInfo Diario Libre D'Aragón. (28. února, 2023) <https://arainfo.org/se-desbloquea-la-proposicion-de-ley-de-bebes-robados-en-el-congreso-espanol/>

4.3. Současná politická scéna Španělského království

Od pádu diktatury se u moci nejčastěji střídaly právě středo-levicová PSOE a středo-pravicová PP, které byly již mnohokrát v textu zmiňovány, je třeba však brát na vědomí, že španělský politický systém není systémem pouze dvou silně opozičních krajně vymezených stran a konkrétní postoje a priority jednotlivých politických uskupení se proto mohou lišit v závislosti na jednotlivých otázkách.

Pro účely této práce však lze říci, že nejčetněji aktuálně zastoupenými stranami⁵⁹ jsou na straně levice:

Španělská socialistická dělnická strana (PSOE): PSOE je středo-levicová politická strana založená v roce 1879. Je nejstarší politickou stranou ve Španělsku a v současné době má v Kongresu poslanců většinu křesel (120). V jejím čele stojí španělský premiér Pedro Sánchez. Podle jejích vlastních slov byla PSOE "jednou z prvních socialistických stran, které v Evropě vznikly jako projev zájmů a potřeb nových dělnických tříd, které se zrodily v době průmyslové revoluce."⁶⁰

Sjednocení můžeme (Unidas Podemos): Sjednocení můžeme je levicová koalice několika stran založená v roce 2014. Její součástí je Komunistická strana Španělska a další levicové a ekologické strany. V současné době ji vede Pablo Iglesias a v Kongresu poslanců má 35 křesel.⁶¹

A na straně pravice:

Lidová strana (PP): PP je středopravicová politická strana, kterou v roce 1989 založil bývalý Frankův ministr cestovního ruchu Manuel Fraga. Současně je hlavní opoziční stranou (89 křesel) a vede ji Pablo Casado. Strana je tradičně

⁵⁹ Výčet politických stran není kompletní. V parlamentu má zastoupení i několik dalších menších stran a regionálních stran, které však pro účely této práce nemají význam.

⁶⁰ PSOE. 2023. "CONÓCENOS". <https://www.psoe.es/conocenos/>

⁶¹ PolitPro. n.d. "Spain: Parties at a Glance". <https://politpro.eu/en/spain/parties>

spojována s konzervativními hodnotami a zásadami, jako je ekonomika volného trhu, privatizace veřejných služeb a silný postoj proti separatismu a terorismu.⁶²

Občané (*Ciudadanos*): Občané jsou středo-pravicová liberální politická strana založená v roce 2006. Původně se zaměřovala na odpor vůči katalánskému separatismu, ale od té doby rozšířila svou platformu o další témata, jako je ekonomický liberalismus a sociální progresivismus. V posledních letech ztratila velkou část své podpory a v současnosti ji vede Inés Arrimadas s 10 křesly v Kongresu poslanců.⁶³

Vox: Vox je krajně pravicová politická strana založená v roce 2013. Jedná se o nacionalistickou a populistickou stranu, která se staví proti imigraci a upřednostňuje centralizaci moci ve Španělsku. Vox získal v posledních letech značnou podporu zejména v regionálních volbách a v současné době je třetí největší stranou v Kongresu poslanců s 52 křesly. Stranu vede Santiago Abascal.⁶⁴

Podle průzkumu z roku 2019 se přitom s politickou levicí ztotožňovalo 39% obyvatel a s pravicí 21%.⁶⁵ Obecně je politická levice ve Španělsku spojována s progresivními a socialistickými ideály a je pro ni typické úsilí o sociální spravedlnost, práva zaměstnanců, veřejné služby a kolektivní vlastnictví určitých zdrojů. Politická pravice je naproti tomu spojována s konzervativními hodnotami a je pro ni typický závazek k individuálním právům, volnému trhu a omezeným státním zásahům.⁶⁶

Popularita nejmladší z uvedených stran, krajně pravicové Vox je s ohledem na moderní politickou historii Španělska bezprecedentní. Od přechodu k demokracii

⁶² Tamtéž.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Statista. 2021. "*Spain: Political Spectrum 2019*". (25. října 2021).

<https://www.statista.com/statistics/1059209/political-ideology-of-spaniards/>.

⁶⁶ PolitPro. n.d. "*Spain: Parties at a Glance*". <https://politpro.eu/en/spain/parties>

pokrývala PP politické spektrum od umírněného středu, až po tu nejzazší pravici, jaká byla v kontextu traumatu z diktatury myslitelná.⁶⁷ Její bývalý člen Santiago Abascal však měl spolu s některými dalšími členy PP pocit, že se strana ideologicky posunula až příliš do středu, a proto v roce 2014 PP opustil a založil stranu Vox, v jejímž čele stojí dodnes. Strana několik let marně hledala podporu španělských voličů, nicméně v roce 2018 se díky zvýšenému počtu migrantů z Afriky dokázala prosadit se svou kampaní za přísnější imigrační opatření.⁶⁸ Kromě anti-imigrační politiky se Vox ideologicky vyznačuje svým negativním postojem vůči potratům a manželství osob stejného pohlaví, euroskepticismem a bojem za stanovení nezákonnosti separatistických stran ve Španělsku (jako je například EH Bildu, zmiňována níže).

V dubnových volbách roku 2019 strana získala 24 křesel v parlamentu a stala se tak první zastoupenou krajně pravicovou stranou od Frankovy smrti. Když byly volby v listopadu opakovány pro neúspěšná jednání o sestavení vlády, Vox se podařilo své zastoupení více než zdvojnásobit, získala 52 křesel a stala se tak třetí nejzastoupenější stranou parlamentu.

4.5. Struktura parlamentní debaty ze dne 23. června 2020

K analýze této případové studie, která si klade za cíl zjistit, zda a případně jak bylo při přijímání zákona o ukradených dětech zacházeno s kolektivní pamětí a formování jejich "rámců" bude použit záznam z parlamentní debaty ze dne 23. června 2020, ve které se pro návrh zákona se vyslovili postupně: Hurtado Zurera (PSOE), Rufián Romero z republikánské parlamentní skupiny, Rego Candamil,

⁶⁷ Hedgecoe, Guy. 2019. "Spanish Elections: How the Far-Right Vox Party Found Its Footing." *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-46422036>. (11. listopadu 2019).

⁶⁸ Tamtéž.

Sabanés Nadal a Alonso-Cuevillas Sayrol z pluralitní parlamentní skupiny a Ruiz de Pinedo Undiano z parlamentní skupiny Euskal Herria Bildu.

V opoziční, disentující roli následně vystoupila De Meer Méndez z krajně pravicové parlamentní skupiny VOX.

V odpovědi na předešlou debatu se poté k návrhu vyjádřili ještě Botran Pahissa ze smíšené parlamentní skupiny, Legarda Uriarte z baskické parlamentní skupiny (EAJ-PNV), Giménez Giménez z parlamentní skupiny Ciudadanos, Velarde Gómez z parlamentní skupiny Unidas Podemos a Clavell López ze středopravicové PP.

V analýze parlamentní debaty se budu pro potřeby této práce detailně zabývat projevy Hurtado Zurery (PSOE), De Meer Méndez (VOX) a Clavell López (PP), kteří reprezentují nejsilněji levicově (PSOE) a pravicově (VOX, PP) orientující se politické strany Španělska.

Doslovný zápis z parlamentní debaty je dostupný veřejně na oficiálních stránkách poslanecké sněmovny Španělského království (*DS. Congreso de los Diputados, Pleno y Dip. Perm., núm. 31, de 23/06/2020.*)

4.6. Analýza parlamentní debaty ze dne 23. června 2020

GRUPO SOCIALISTA

Hurtado Zurera z parlamentní strany PSOE vystoupil ve prospěch návrhu zákona o ukradených dětech jako první. Jeho projev je možné tematicky rozdělit do šesti odstavců. V úvodu svého projevu Hurtado Zurera vyjadřuje svůj vděk, obdiv a naději vůči "tisícům osob, které již mnoho let bojují proti zapomnění a umlčení, jež jsou pravými oběťmi krádeží dětí ve španělském státě". Hned v první větě tedy naráží na hlavní téma levicového stanoviska vůči paměťovým zákonům, což je jeho vykreslení jakožto boje proti "umlčení obětí" a "potlačení a zapomnění

pravdy". V této první části svého projevu přiznává obětem frankistických zločinů jejich utrpení a nazývá je pravými autory návrhu představeného zákona.

Následně uvádí, že podle rozsudku *Audiencia Nacional* (španělský národní soud) bylo do roku 1952 ve Španělsku ukradeno 30 000 dětí. Uvedení tohoto konkrétního letopočtu podle něj dokazuje, že krádeže musely být politicky motivované a zaměřené na republikánské děti, dále že počet skutečných obětí je nejspíše mnohonásobně vyšší (jelikož krádeže údajně pokračovaly až do 90. let) a především podle něj tento rozsudek dokazuje, že ke krádežím skutečně docházelo. Tuto skutečnost vyzdvihuje, protože "jsou tací, kteří se domnívají, že tento problém neexistuje". Je množné se domnívat, že již tímto výrokem naráží na stanovisko pravicové strany VOX, jelikož se na ni následně v obdobném smyslu explicitně obrací.

Ve třetí části svého projevu Hurtado Zurera připomíná parlamentu, že o dva roky dříve byl již tento návrh zákona přijat a že v té době panovala "naprostá spokojenost s průběhem a výsledkem debaty", přičemž návrh zákona byl přijat jednomyslně, a to "spojením sil levice, pravice, středu, nacionalistů i ne-nacionalistů". Lituje, že tato jednomyslnost byla porušena a dává to za vinu krajní pravici španělské země (*ultraderecha*). Pojem "krajní pravice" je zde důležitý, jelikož je používán s negativními konotacemi (dále také použit termín "krajní katolíci") a je v této debatě používán pouze stranami, které se samy takto neidentifikují. Zakladatel a předseda strany VOX Santiago Abascal toto označení odmítl a uvedl, že VOX je stranou "extrémní potřeby", ne však extremismu.⁶⁹ O politické skupině, ke které Hurtado Zurera sám přísluší, se pak nikdy nevyjadřuje jako o "levici", nýbrž používá celý název *Grupo Socialista*. V této části projevu Zurera do značné míry opouští téma ukradených dětí a návrhu zákona a místo

⁶⁹ Hedgecoe, Guy. 2019. "Spanish Elections: How the Far-Right Vox Party Found Its Footing." *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-46422036>. (11. listopadu 2019)

toho negativně hovoří o různých dalších stanoviscích krajní pravice. V relevantním úseku o 324 slovech je pojem "krajní pravice" použit 8x a pojem *negar* (popírat) 10x. Mimo jiné zde politický styl pravicových stran (z kontextu projevu vyplývá, že adresuje stranu VOX) přirovnává ke stylu osob, jako jsou Donald Trump, Jair Bolsonaro nebo Boris Johnson, a to právě tím způsobem, že je označuje za *negocionistas* (popírače). Skupina VOX podle něj popírá kromě dalšího klimatickou změnu, represi homosexuálů ve Španělsku, popírá historiky a mezinárodní organizace, krádeže dětí a především se "zasazuje o vymazání frankismu". Opět se zde objevuje narážka na "boj proti umlčení a zapomnění", tentokrát v kontextu Evropského parlamentu a Organizace spojených národů, kteří se na tomto boji podílejí. V tuto chvíli už tedy Hurtado Zurera zřetelně vykreslil svůj pohled na postoj levice a pravice vůči otázce nejen ukradených dětí ale také vyrovnání se s dědictvím diktatury obecně.

Ve zbývajících dvou částech svého projevu opět apeluje na důležitost zákona a děkuje organizacím zúčastněným v této problematice, či vysloveně založeným pro její účel (*Todos los niños robados son también mis niños, Amnistía Internacional, Pro Derechos Humanos España* apod.) I v těchto částech používá výrazy typické pro levicový postoj k paměti, tj. o krádežích dětí se vyjadřuje vždy jako o "pravdě", kterou je třeba "odkrýt" a přinést "spravedlnost" "obětem" či "uctít jejich památku", ne jako o skutečnosti, kterou je třeba teprve dokázat.

VOX

Jak již bylo řečeno, politická strana VOX byla v tomto případě jediná, která si vyžádala prostor vyjádřit se proti návrhu zákona o ukradených dětech a dalo se tak i předpokládat, že na konci parlamentní debaty bude hlasovat proti jeho přijetí. Za stranu VOX hovořila Rocío De Meer Méndez.

De Meer Méndez svůj projev v reakci na narážky, které proti pravici byly učiněny, otevírá prohlášením, že VOX vždy sounáleží s pravdou, s oběťmi, a bez

jakýchkoli pochybností se staví proti obchodování s nezletilými. Jako první používá pojem "nezletilí" (*menores*) místo pojmu "děti/miminka" (*bebés*), který je uveden i v názvu probíraného zákona. Uvádí, že k obchodování s nezletilými docházelo ve všech historických etapách, a dochází k němu doposud. Doporučuje opozici, aby se "více starala o obchodování s nezletilými, ke kterému dochází právě teď". Z tohoto stanoviska lze vyčíst pravicový postoj k vyrovnání se s minulostí, při kterém je kladen důraz na aktuální situaci a lpění na minulosti považováno za kontraproduktivní. De Meer Méndez tedy ve svém projevu uznává skutečnost, že docházelo ke krádežím dětí, nicméně silně odporuje tvrzení, že by tyto krádeže měly probíhat systematicky a být organizovány pod záštitou frankistického politického režimu.

Následně se De Meer Méndez odvolává na odstavec 1.2 písmeno a) návrhu zákona o ukradených dětech, který uvádí, že jedním z hlavních principů zákona bude hledání pravdy. S ohledem na tento odkaz argumentuje, že zatím nebylo proneseno pravdivého nic. Mimo jiné uvádí: „*Chcete jako vždy postavit historii před soud a na dětech vám nezáleží, jde vám jen o jejich využití (...) Přepisujete dějiny, schvalujete v tomto parlamentu svou verzi dějin, a to má být pro Španěly dogma víry? A k čemu jsou historici? Ve VOX si myslíme, že historici mají psát historii, že by jim měla být ponechána svoboda zkoumat a psát historii, každý svou vlastní verzi, a jejich odborná diskuze by měla být respektována. Proto nechceme vaše dogmata víry o údajných událostech, která chcete španělskému lidu vnutit zákonem. Skutečnost je taková, že naše dějiny neznáte a pohrdáte jimi. Nechcete, aby historici měli svobodu, pokud jde o výzkum, protože potřebujete žít z vlastní ideologie.*“ Fenomén ukradených dětí označuje za propagandistickou kampaň, kterou zaštiťují španělské noviny *El País* a které doposud úspěšně bránil Amnestijní zákon z roku 1977. Ve svém projevu obviňuje opozici z toho, že se snaží soudit Frankův režim, protože "bez něj nemůže žít" a implicitně tedy naznačuje, že levice používá Frankův režim jako jakéhosi univerzálního viníka.

Opakujícím se motivem je během proslovu De Meer Méndez také připomínání událostí, při kterých podle jejích slov dochází či docházelo k "opravdovým" krádežím dětí. Nejprve se odvolává na teroristické útoky baskické skupiny ETA, která již byla zmíněna výše. Ideologicky se tato skupina přiklání k marxismu a leninismu. Jedná se tedy o zřejmý pokus De Meer Méndez obrátit pozornost na historická "provinění" levice. Specificky adresuje také politickou skupinu Euskal Herria Bildu, tedy baskickou separatistickou levicovou stranu, která stojí za návrhem zákona o ukradených dětech.

Konkrétně De Meer Méndez připomíná události z 11. prosince 1987, kdy při bombovém útoku zahynulo 11 lidí a 88 jich bylo zraněno. Ačkoliv bylo toho dne mezi oběti šest nezletilých, De Meer Méndez zmiňuje dvě konkrétní oběti – tříletá dvojčata Miriam a Esther. Přítomným poslancům ukazuje jejich fotku a při této příležitosti naopak používá termín "děti/miminka" a ne "nezletilí" jako v dřívějších částech svého projevu. Jedná se zde o ukázkový příklad efektu identifikovatelné oběti, který spočívá v předpokladu, že člověk pociťuje větší empatii a snahu pomoci v situacích, kdy se tragédie týká konkrétní, identifikovatelné osoby, ve srovnání se situacemi, kdy je obětí větší, neurčitá skupina lidí.⁷⁰ Když tedy De Meer Méndez hovoří o krádežích dětí během Frankova režimu, vyjadřuje se co nejvíce vágně, nepoužívá citově zabarvená slova a vyvolává tak v posluchačích pocit, že se nemohou do této situace natolik vcítit, ačkoliv počet obětí je mnohonásobně vyšší. Opakuje, že tyto děti byly "skutečně ukradeny" svým rodinám, jelikož při incidentu zahynuly.

Podobným způsobem o něco později argumentuje, když upozorňuje, že v článku 5 návrhu zákona je použito slovo "plod", a to tím způsobem, že získávání informací by se mělo vztahovat také na pohřbívání plodů. Tuto zmínku považuje za ironickou a podivuje se, že v tomto kontextu není na plod levicí pohlíženo jako

⁷⁰ The Decision Lab. n.d. "*Identifiable Victim Effect*"
<https://thedecisionlab.com/biases/identifiable-victim-effect>

na "hrst buněk nebo cystu". Naráží tím na levicovou ideologii podporující legalizaci interrupcí. Ve Španělsku byly umělé potraty krátce legalizovány v roce 1936 v republikánských částech země, po nástupu Frankova režimu byly však opět zcela zakázány. Částečné uvolnění tohoto zákazu bylo uzákoněno až v roce 1985 a rozšířeno v roce 2010.⁷¹ Téma interrupcí je jasným dělitelem pravicové a levicové ideologie, což je patrné z vývoje španělské legislativy, odpovídající aktuálnímu zastoupení politických stran v parlamentu. V tomto kontextu je tedy nutno chápat následující výrok De Meer Méndez: „*Přišli jste sem, abyste řekli, že vám záleží na dětech, a přesto svou politikou a ideologií připravujete španělský lid o 100 000 dětí ročně. Navíc je v mnoha případech kradete z genetických důvodů. Dámy a pánové, je nepříjemné to říkat, ale 85 % dětí s Downovým syndromem se v této zemi nenarodí kvůli jejich genetickému stavu. Tyto děti jsou španělské společnosti skutečně kradeny.*“ Znovu tedy pozorujeme snahu vyzdvihnout společenské kontroverze, které jsou asociovány s levicovými stranami. V otázce vyrovnání se s dědictvím diktatury je pravicí používán argument, že vina je na obou stranách konfliktu a proto je lepší minulost nerozebírat a při posunu do demokracie začít s čistým štítem pro všechny. Je tedy možné, že argumentace De Meer Méndez má za cíl připomenout, že při řešení otázek týkajících se bývalého režimu není možné očerňovat pouze jednu stranu a neuznat prohřešky strany druhé.

PP

Až do vzestupu VOX reprezentovala pravicovou ideologii Španělska převážně Lidová strana (*Partido Popular*), která svými postoji pokrývala politické spektrum od umírněného středu až po krajní pravici. Její představitel Clavell López se v této parlamentní debatě vyjádřil relativně stručně a diplomaticky. Ve

⁷¹ Reuters. 2023. "Abortion Rights in Spain over the Past Decades." Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/abortion-rights-spain-over-past-decades-2023-02-09/>. (9. Února 2023.)

svém projevu uvádí, že neexistuje větší bolest než nucené odloučení matky a dítěte a proto považuje za velkou chybu tento motiv používat k politickým či propagandistickým účelům. Apeluje na všechny zúčastněné, aby byli natolik zodpovědní, že odloží ideologické rozdíly a postaví se na stranu lidí, kteří "trpěli a stále trpí". Vyjadřuje sice svůj nesouhlas s některými konkrétními ustanoveními a kritizuje zvláště důvodovou zprávu návrhu zákona (stanovující, že ke krádežem byly politicky motivované a organizované frankistickým režimem), nicméně dále toto stanovisko nerozvádí a souhlasí s nutností zákon přijmout. Na konci svého projevu oznamuje, že politická strana PP bude hlasovat pro přijetí návrhu zákona.

4.7. Závěrečné poznámky

Parlamentní debata k návrhu zákona o ukradených dětech je svým způsobem specifická, jelikož postoje většiny levicových a pravicových stran se víceméně shodují. Nejedná se tedy o vyrovnané názorové zastoupení politického spektra, nýbrž o rozpor mezi krajně pravicovou VOX a takřkajíc všemi ostatními. Za důvod této zvýšené politické shody je možné považovat specifické citlivé téma návrhu zákona, které není natolik kontroverzní jako například právě zákon o demokratické paměti, který se v parlamentu setkal s mnohem různorodějším přijetím.

Z jednotlivých projevů však bylo patrné, že právě nejextrémněji orientující se strany (PSOE a VOX) měly největší tendence používat terminologii spojenou s pamětí a také ve svých projevech nejvíce používat strategii očeřování druhé strany. Ačkoliv tedy nelze říci, že by v tomto případě parlamentní projevy přesně odpovídaly předpokládané tezi o postojích pravice a levice, rozhodně bylo možné tyto inklinace pozorovat alespoň do jisté míry.

5. Závěr

Tato práce zkoumala způsob, jakým je kolektivní paměť využívána španělskými politickými stranami během procesu vyrovnání se s dědictvím diktatury a přechodem k demokracii, především pak tím, jak se tento způsob liší mezi pravicovými a levicovými stranami. V první kapitole byly nastíněny základní koncepce kolektivní paměti, přechodové spravedlnosti a paměťových zákonů, včetně toho, že jsou tyto koncepce využívány v politické sféře jako mocenské nástroje.

Další kapitola se již věnovala konkrétně Španělskému království a rozebírala tři nejdůležitější legislativní opatření, která byla v oblasti paměti přijata, a to zákon o amnestii, zákon o historické paměti a zákon o demokratické paměti. Ukázalo se, že vyrovnání se s diktaturou je ve Španělském království silně politizovanou záležitostí, která je ovlivněná volebními strategiemi politických stran. Faktorů ovlivňujících politické trendy je však mnoho. Důležitým aspektem ve španělském případě byla také společenská poptávka po politické iniciativě, která nejprve zcela chyběla. Její nárůst, počínající zhruba rokem 2000 lze mimo jiné vysvětlit obměnou generace a nástupem "dětí války", které prohřešky diktatury pohlíželi kritičtěji a beze strachu způsobeného traumatem občanské války. Iniciativy občanských organizací, které, jak se ukázalo, mají schopnost politickou situaci ovlivnit, značně přispěly k přijímání důležitých paměťových opatření v letech 2004-2008. Svůj podíl na španělské transformaci mají i mezinárodní organizace, které se prosadily například o ukončení procesu pozměňovacích návrhů k návrhu zákona o ukradených dětech.

Návrhem zákona se zabývala kapitola třetí, která si kladla za cíl demonstrovat, jakým způsobem se o paměťových zákonech vyjadřují politici v parlamentní debatě a zda lze pozorovat některé strategie formování kolektivní paměti, které se objevovaly u dříve představených legislativních opatření. Jelikož se zákon o ukradených dětech dotýká značně citlivého tématu, dalo se očekávat, že se o něm

politické strany budou vyjadřovat co nejdiplomatičtěji a se značnou opatrností. Přesto však bylo možné sledovat používání typického slovníku levicových a pravicových stran, který byl v otázkách přechodové spravedlnosti používán i historicky. Nejzřetelněji se ideologicky vymezovala krajně pravicová strana Vox, která byla jako jediná v disentuující pozici a jako jediná následně hlasovala proti přijetí návrhu zákona o ukradených dětech. Jelikož se však strana Vox v současné době těší rostoucí voličské podpoře, návrh zákona o ukradených dětech ještě nevešel v platnost a platný zákon o demokratické paměti strany Vox a PP přislíbily po následujících volbách zrušit, není vyloučeno, že proces přechodu k demokracii čekají v následujících letech další nemalé změny.

Bibliografie:

AraInfo. 2023. "Se desbloquea la proposición de ley de 'bebés robados' en el Congreso español." AraInfo Diario Libre D'Aragón. <https://arainfo.org/se-desbloquea-la-proposicion-de-ley-de-bebes-robados-en-el-congreso-espanol/> (28. února, 2023)

Blakeley, Georgina. 2008. "Politics as Usual? The Trials and Tribulations of the Law of Historical Memory in Spain". Entelequia. Revista Interdisciplinar. 315-330.

Boletín Oficial de las Cortes Generales. 2020. "122/000039 Proposición de Ley sobre bebés robados en el Estado español.". BOCG. Congreso de los Diputados Núm. B-65-1

Boletín Oficial del Estado. 1977. "Ley 46/1977, de 15 de octubre, de Amnistía.". BOE núm. 248

Boletín Oficial del Estado. 2007. "Ley 52/2007, de 26 de diciembre, por la que se reconocen y amplían derechos y se establecen medidas en favor de quienes padecieron persecución o violencia durante la guerra civil y la dictadura". BOE núm. 310

Boletín Oficial del Estado. 2018. "Real Decreto-ley 10/2018, de 24 de agosto, por el que se modifica la Ley 52/2007, de 26 de diciembre, por la que se reconocen y amplían derechos y se establecen medidas en favor de quienes padecieron persecución o violencia durante la Guerra Civil y la Dictadura.". BOE núm. 206

Boletín Oficial del Estado. 2022. "Ley 20/2022, de 19 de octubre, de Memoria Democrática". BOE núm. 252

Burke, Peter. 1989. "History as Social Memory" Memory: History, Culture, and the Mind. B. Blackwell. 97-113.

Congreso de los Diputados. 2020. "Pleno y Dip. Perm". núm. 31

European Parliament. "Fact-finding visit to Spain: 22 - 23 May 2017". European Parliament (22. května 2017)

European Parliament. "Stolen babies: MEPs urge Spain to solve all alleged cases" European Parliament (22. listopadu 2017)

Fernández Escobar, Ivan. 2023. "Neither oblivion nor reconciliation. An analysis of post-Francoist Spanish historical memory and Transitional Justice". Revista Historia Autónoma 22(1).

Fernández, Paloma Aguilar. 1996. "Collective Memory of the Spanish Civil War: The Case of the Political Amnesty in the Spanish Transition to Democracy". Democratization. 4. 88-109.

Fernández, Paloma Aguilar. 2001. "Spain from dictatorship to democracy: Opposition to Franco's regime, political transition and collective memory". Ricerche di Storia Politica. 4. 13-34.

Fernández, Paloma Aguilar. 2008. "Transitional or Post-transitional Justice? Recent Developments in the Spanish Case. South European Society and Politics". S EUR SOC POLIT. 13. 417-433.

Fernández, Paloma Aguilar. 2012. "The Spanish Amnesty Law of 1977 in Comparative Perspective: From a Law for Democracy to a Law for Impunity"

Fernández-Pacheco Estrada, Cristina. 2020. "On the prosecution of "stolen babies" cases in Spain". Criminal Law Forum.

Gonzalez Izagirre, Iker. 2022. "Naciones Unidas pide al Gobierno español la aprobación de la Ley sobre "bebés robados" paralizada desde hace 16 meses". AraInfo.

<https://arainfo.org/naciones-unidas-pide-al-gobierno-espanol-la-aprobacion-de-la-ley-sobre-bebes-robados-paralizada-desde-hace-16-meses/> (21. ledna 2022)

Hedgecoe, Guy. 2019. "Spanish Elections: How the Far-Right Vox Party Found Its Footing." BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-europe-46422036>. (11. listopadu 2019)

Junquera, Natalia. 2013. "La promesa que Rajoy sí cumplió." El País. https://elpais.com/politica/2013/10/05/actualidad/1380997260_542677.html?event=go&event_log=go&prod=REGCRART&o=cerrado. (5. října 2013.)

Koposov, Nikolay. 2018. "Memory Laws, Memory Wars. The Politics of the Past in Europe and Russia". Cambridge University Press

Kundera, Milan. 2015. "The Book of Laughter and Forgetting". Faber & Faber.

LaSexta.com. 2018. "Así presumía Mariano Rajoy en 2015 al afirmar que asignaba "cero euros" a la Ley de Memoria Histórica". LaSexta. https://www.lasexta.com/programas/el-intermedio/revista-medios/asi-presumia-mariano-rajoy-en-2015-al-afirmar-que-asignaba-cero-euros-a-la-ley-de-memoria-historica-franquismo-franco_201803055a9dca550cf2d9edd37a0ca1.html. (5. března 2018.)

Nayler, Mark. 2022. "Will Spain's Democratic Memory Law Achieve Justice for Franco's Victims?" Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2022/11/20/spain-franco-mass-graves-truth-reconciliation/>. (21. listopadu 2022.)

Olick, J. K., Vinitzky-Seroussi, V., & Levy, D. (Eds.). 2021. "The Collective Memory Reader". Oxford University Press.

Organizace spojených národů. 2008. "What is transitional justice? A backgrounder". (20. února 2008.)

PolitPro. n.d. "Spain: Parties at a Glance". <https://politpro.eu/en/spain/parties>
Popular Memory Group. n.d. "Popular Memory: Theory, Politics, Method". The Collective Memory Reader. 254-260.

PSOE. 2023. "CONÓCENOS". <https://www.psoe.es/conocenos/>

Reuters. 2023. "Abortion Rights in Spain over the Past Decades." Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/abortion-rights-spain-over-past-decades-2023-02-09/>. (9. února 2023.)

Roussou, Henry. 1987. "The Vichy Syndrome". Harvard University Press

Russell, Nicolas. 2006. "Collective Memory before and after Halbwachs." The French Review 79, no. 4.

Solivri. 2022. "Democratising and Decolonising Spain: The Limits of the New Law on Memory." JusticeInfo.Net. <https://www.justiceinfo.net/en/109817-democratising-decolonising-spain-limits-new-law-memory.html> (5. prosince 2022.)

Statista. 2021. "Spain: Political Spectrum 2019". <https://www.statista.com/statistics/1059209/political-ideology-of-spaniards/>. (25. října 2021).

Šubrt, Jiří a Pfeiferová, Štěpánka. 2010. "Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání". Historická sociologie, č. 1.

The Decision Lab. n.d. "Identifiable Victim Effect" <https://thedecisionlab.com/biases/identifiable-victim-effect>

Todos los niños robados son también mis niños. 2023. "Ley de Bebés Robados • Todos los niños robados son también mis niños." (21. ledna 2023.) <https://bebesrobados.org/ley-de-bebes-robados/>.

"WHAT IS THE ASSOCIATION FOR THE RECOVERY OF HISTORICAL MEMORY (ARMH) | Asociación para la Recuperación de la Memoria Histórica." n.d. <https://memoriahistorica.org.es/who-are-we/>.